

Στάσεις και αντιλήψεις της ελληνικής κοινωνίας απέναντι στους μετανάστες

Θεωρητικό πλαίσιο και ανάλυση αποτελεσμάτων
της πανελλαδικής ποσοτικής έρευνας

VPRC

Φεβρουάριος 2007

Γενικοί στόχοι της ποσοτικής έρευνας

- Ευρωπαϊκές Έρευνες ανέδειξαν στο πρόσφατο παρελθόν σχετικά υψηλά ποσοστά ξενοφοβίας στην Ελλάδα (Ευρωβαρόμετρο και Ευρωπαϊκή Κοινωνική Έρευνα, 2003).
- Υπέρβαση της απλής καταγραφής του φαινομένου.
- Αναζήτηση και προσδιορισμός των παραγόντων που ευθύνονται για την ανάπτυξη ξενοφοβικών στάσεων και αντιλήψεων στην ελληνική κοινωνία.
- Εργαλείο για τη διαμόρφωση πολιτικών ενάντια στην διάδοση και την απενεχοποίηση του ξενοφοβικού και ρατσιστικού λόγου.

Στάσεις και αντιλήψεις: Θεωρητικές προσεγγίσεις

Κύριες Προσεγγίσεις (EUCM, 2004):

- Realistic Conflict Theory
- Οικονομικός ανταγωνισμός μεταξύ γηγενή και ξένου πληθυσμού.
- Αύξηση ανεργίας.
- Μείωση μισθών του γηγενή εργατικού δυναμικού.
- Αύξηση των δημόσιων δαπανών (κοινωνικές δαπάνες).
- Social Identity Theory
- Σημασία που αποδίδεται στην κοινωνική ταυτότητα του γηγενή πληθυσμού.
- Μετά-ανάλυση των δεδομένων της Ευρωπαϊκής Κοινωνικής Έρευνας (Citrin, Sides, 2004). Βάρος των παραγόντων που σχετίζονται με την κοινωνική και πολιτισμική ταυτότητα στα ευρωπαϊκά κράτη.

Σύνοψη υποθέσεων εργασίας και θεωρητικού πλαισίου της έρευνας

- Ξενοφοβία αποτελεί ένα σύνθετο φαινόμενο που μπορεί να ερμηνευθεί βάσει διαφορετικών προσεγγίσεων.
- Πραγματιστική προσέγγιση επικεντρώνεται στον οικονομικό ανταγωνισμό μεταξύ γηγενών και μεταναστών.
- Προσέγγιση σε συμβολικό και φαντασιακό επίπεδο. Εξέταση του ρόλου που διαδραματίζουν οι επιμέρους συνιστώσες των εθνικών ταυτοτήτων ως προς την αποδοχή / απόρριψη του μετανάστη.
- Σημασία των εθνοτικών, γενεαλογικών και πολιτισμικών παραγόντων στην ελληνική εθνική ταυτότητα (Τριανταφύλλου, 1998).
- Άλλες υποθέσεις και πεδία διερεύνησης:
 - Σχέση μετανάστευσης και εγκληματικότητας;
 - Αντίληψη για τις προοπτικές ένταξης και τη θέση των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία;

Στάσεις και αντιλήψεις απέναντι στους μετανάστες: ποιοτική και ποσοτική προσέγγιση

• Ποσοτική Έρευνα:

Περιγραφή:

- ✓ Τηλεφωνικές συνεντεύξεις στα νοικοκυριά των ερωτώμενων με χρήση δομημένου ερωτηματολογίου.
- ✓ Στο γενικό πληθυσμού και στους δημόσιους υπαλλήλους με αντικείμενο την καταγραφή των στάσεων και αντιλήψεων απέναντι στους μετανάστες
- ✓ Γενικός πληθυσμός, 18 ετών και άνω
- ✓ Σύνολο της χώρας, συμπεριλαμβανομένων των νήσων Αιγαίου και Ιονίου.
- ✓ Το μέγεθος του δείγματος ανέρχεται σε 1.504 άτομα.
- ✓ Η έρευνα πεδίου πραγματοποιήθηκε στο χρονικό διάστημα 27 έως 29 Νοεμβρίου 2006.

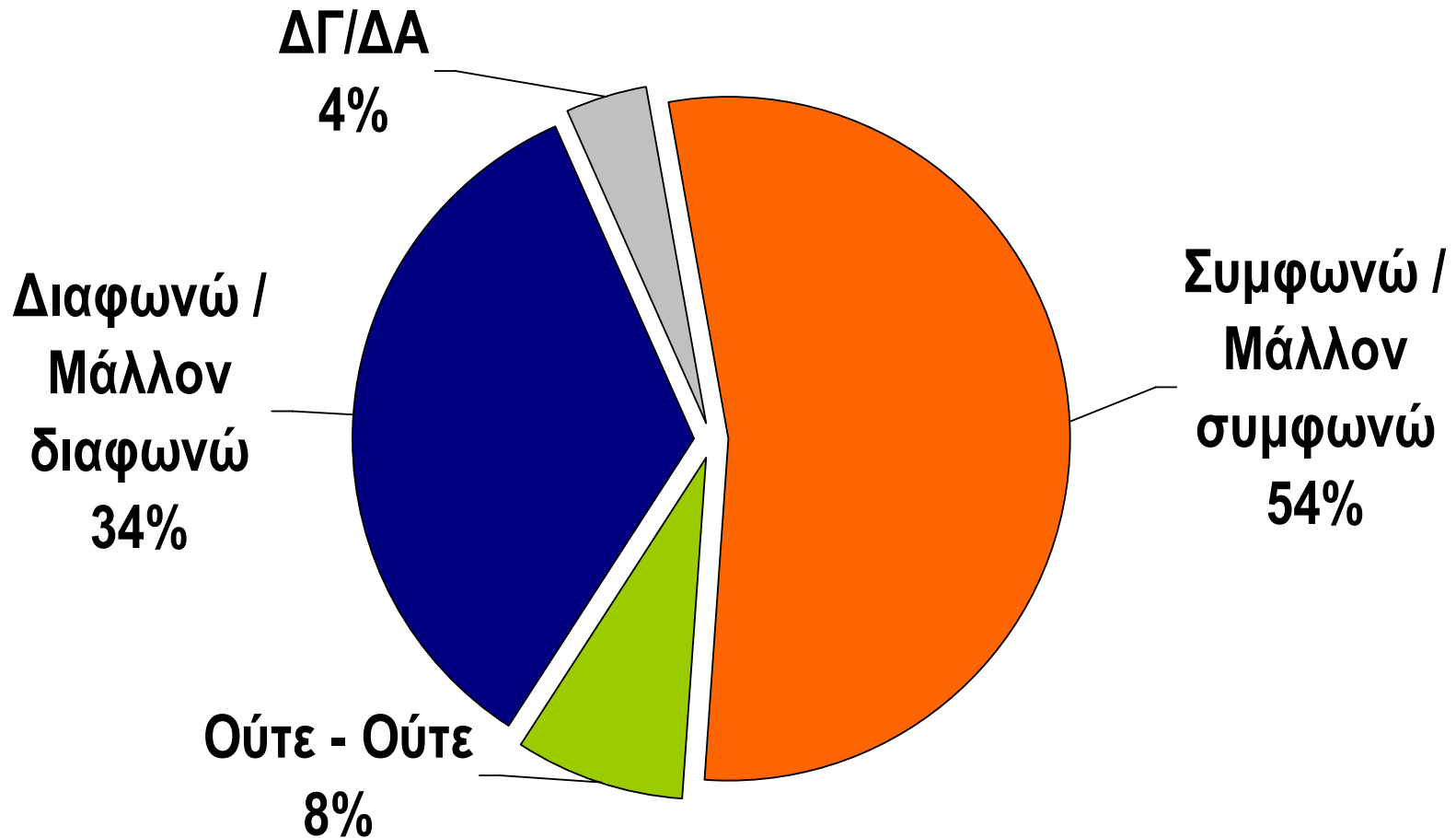
Έξι ενότητες

- Ορατότητα μεταναστών
- Επαφή με μετανάστες / ανοχή
- Στάσεις απέναντι στους μετανάστες
- Γνώμες για τα δικαιώματα των μεταναστών
- Προϋποθέσεις για την απόκτηση της ελληνικής υπηκοότητας
- Στάσεις απέναντι στη μετανάστευση

ΣΤΑΣΕΙΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

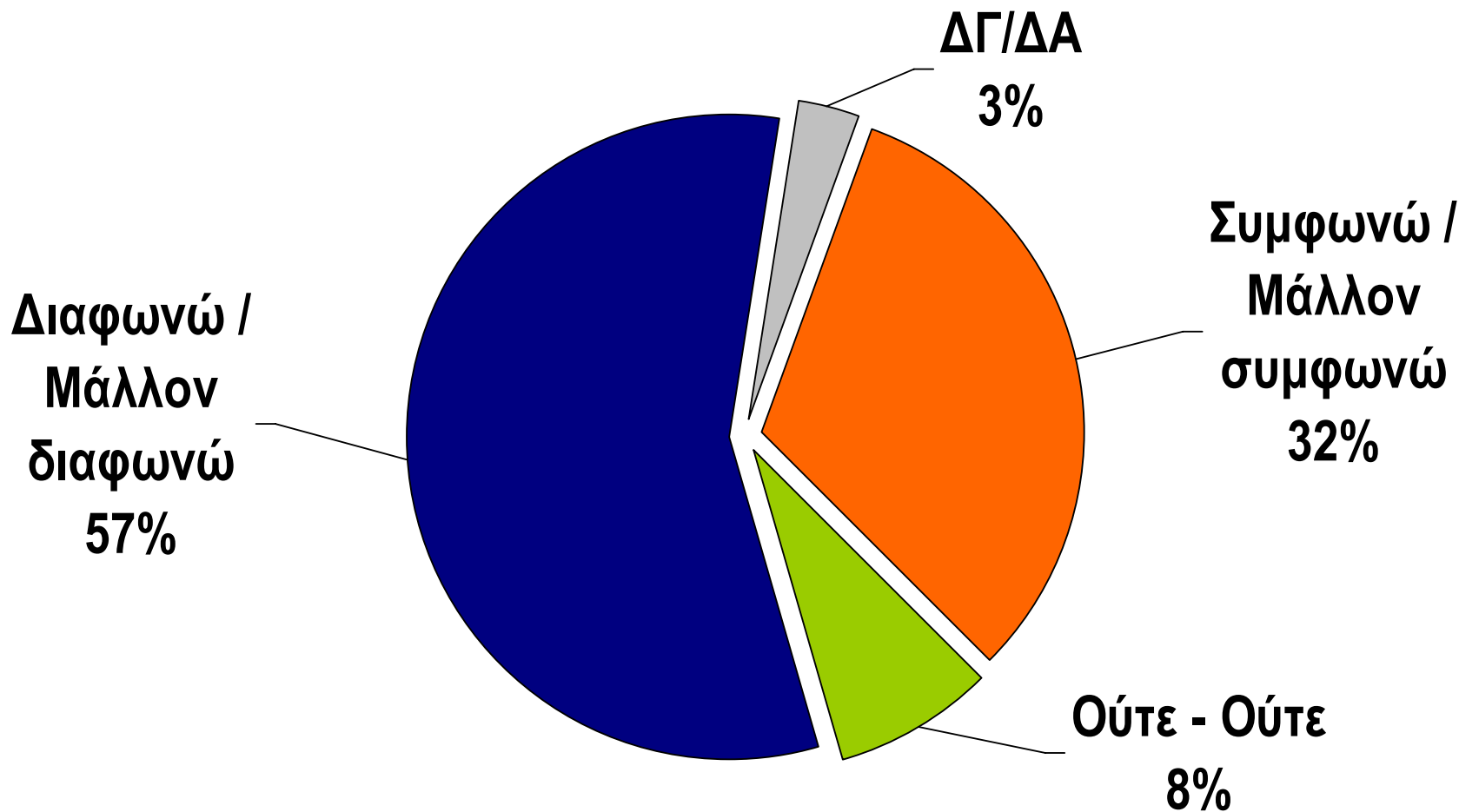
«Οι μετανάστες βοηθάνε σημαντικά την εθνική οικονομία»

Συμφωνείτε, μάλλον συμφωνείτε, ούτε συμφωνείτε – ούτε διαφωνείτε, μάλλον διαφωνείτε, ή διαφωνείτε με αυτήν την άποψη;

ΣΤΑΣΕΙΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

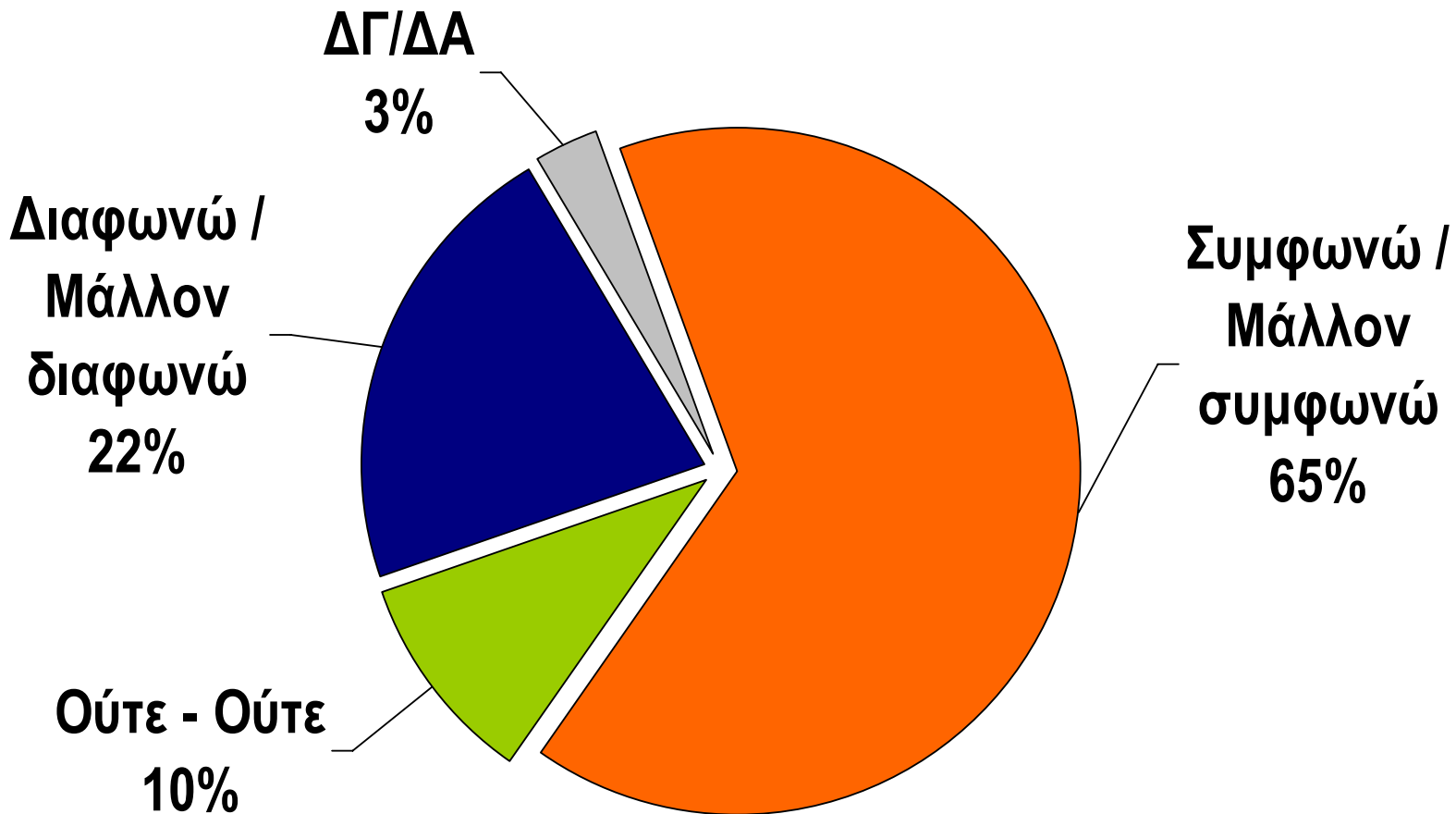
«Οι μετανάστες αποτελούν απειλή για την ελληνική γλώσσα και τον ελληνικό πολιτισμό»
Συμφωνείτε, μάλλον συμφωνείτε, ούτε συμφωνείτε – ούτε διαφωνείτε, μάλλον διαφωνείτε,
ή διαφωνείτε με αυτήν την άποψη;

ΣΤΑΣΕΙΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

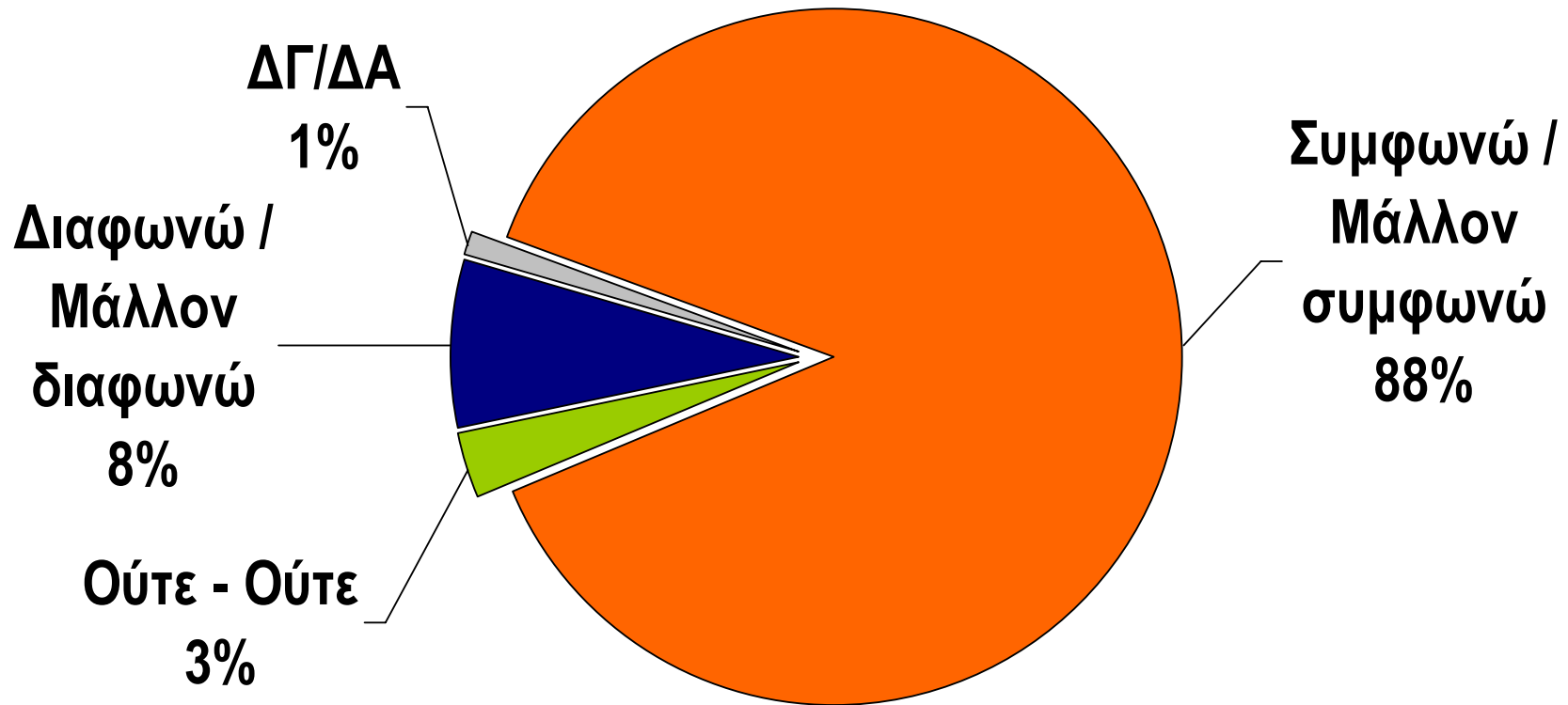
«Η αύξηση της εγκληματικότητας στην Ελλάδα, οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στους μετανάστες»

Συμφωνείτε, μάλλον συμφωνείτε, ούτε συμφωνείτε – ούτε διαφωνείτε, μάλλον διαφωνείτε, ή διαφωνείτε με αυτήν την άποψη;

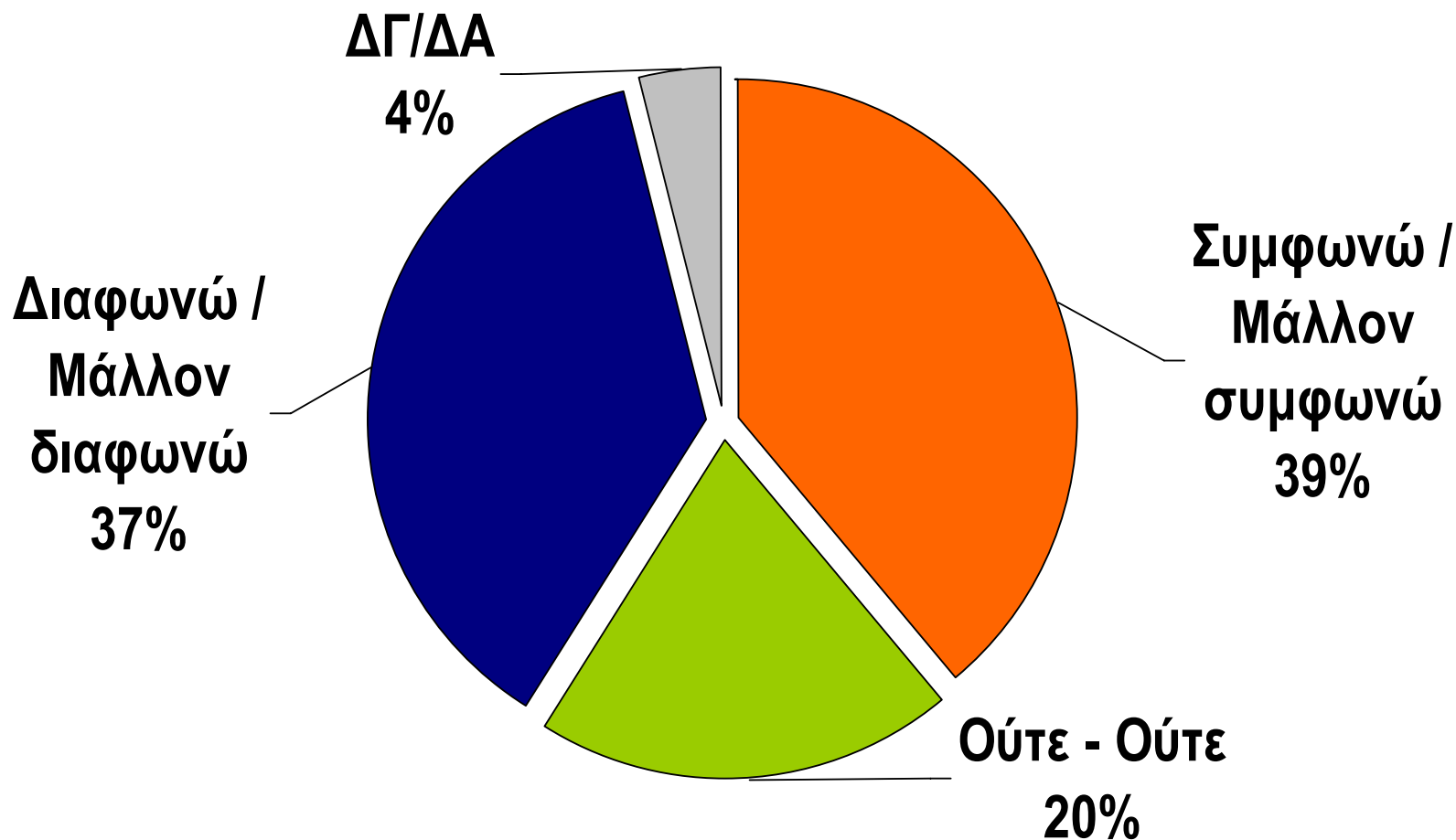
ΣΤΑΣΕΙΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

*«Οι μετανάστες κάνουν κυρίως δουλειές που δεν θέλουν να κάνουν οι Έλληνες»
Συμφωνείτε, μάλλον συμφωνείτε, ούτε συμφωνείτε – ούτε διαφωνείτε, μάλλον διαφωνείτε,
ή διαφωνείτε με αυτήν την άποψη;*

ΣΤΑΣΕΙΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

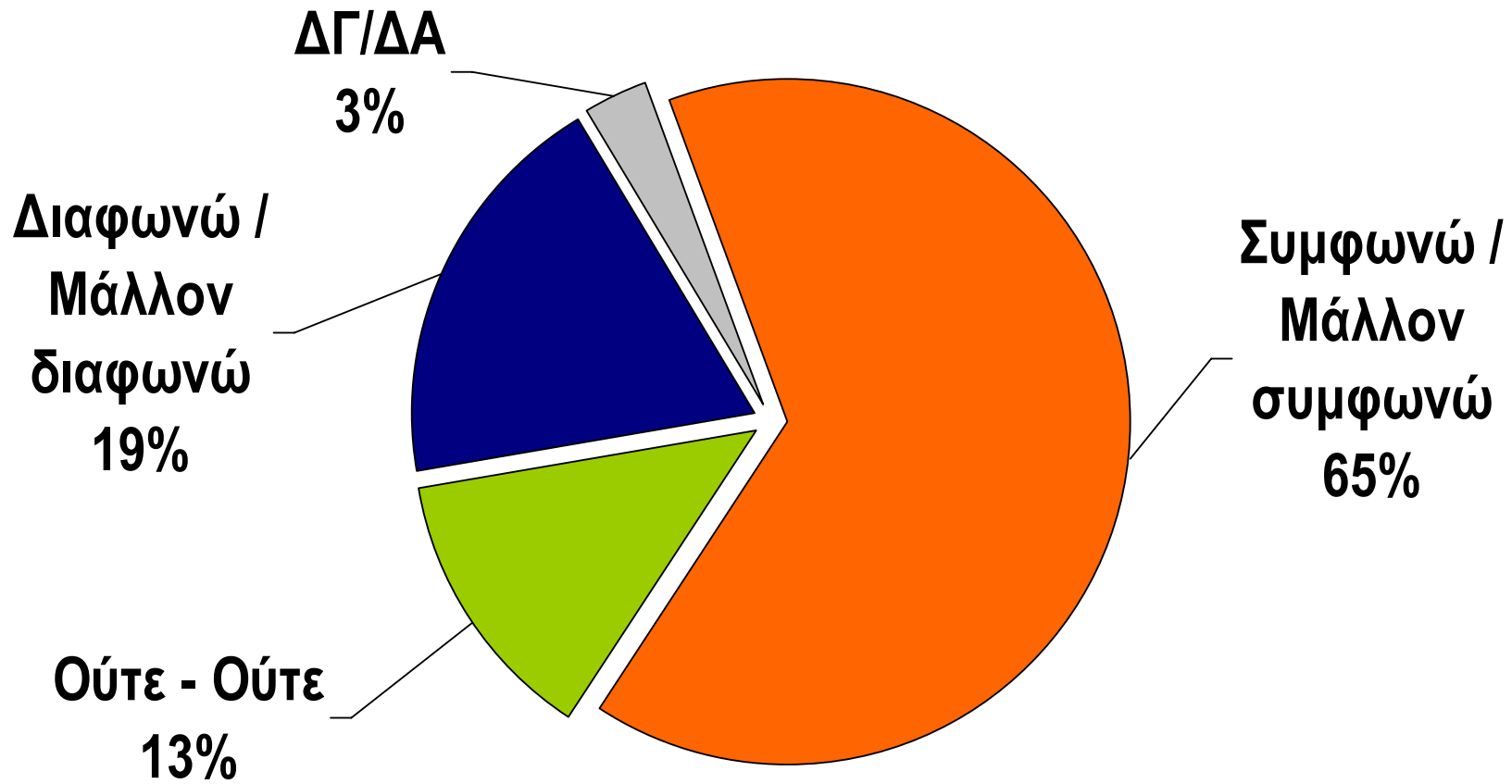
«Οι μετανάστες που ζουν στην Ελλάδα θα πρέπει να γυρίσουν στη χώρα τους»
Συμφωνείτε, μάλλον συμφωνείτε, ούτε συμφωνείτε – ούτε διαφωνείτε, μάλλον διαφωνείτε,
ή διαφωνείτε με αυτήν την άποψη;

ΣΤΑΣΕΙΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

«Είναι καλό σε μία κοινωνία να υπάρχουν άτομα από διαφορετικές εθνικότητες, φυλές, ή θρησκείες»

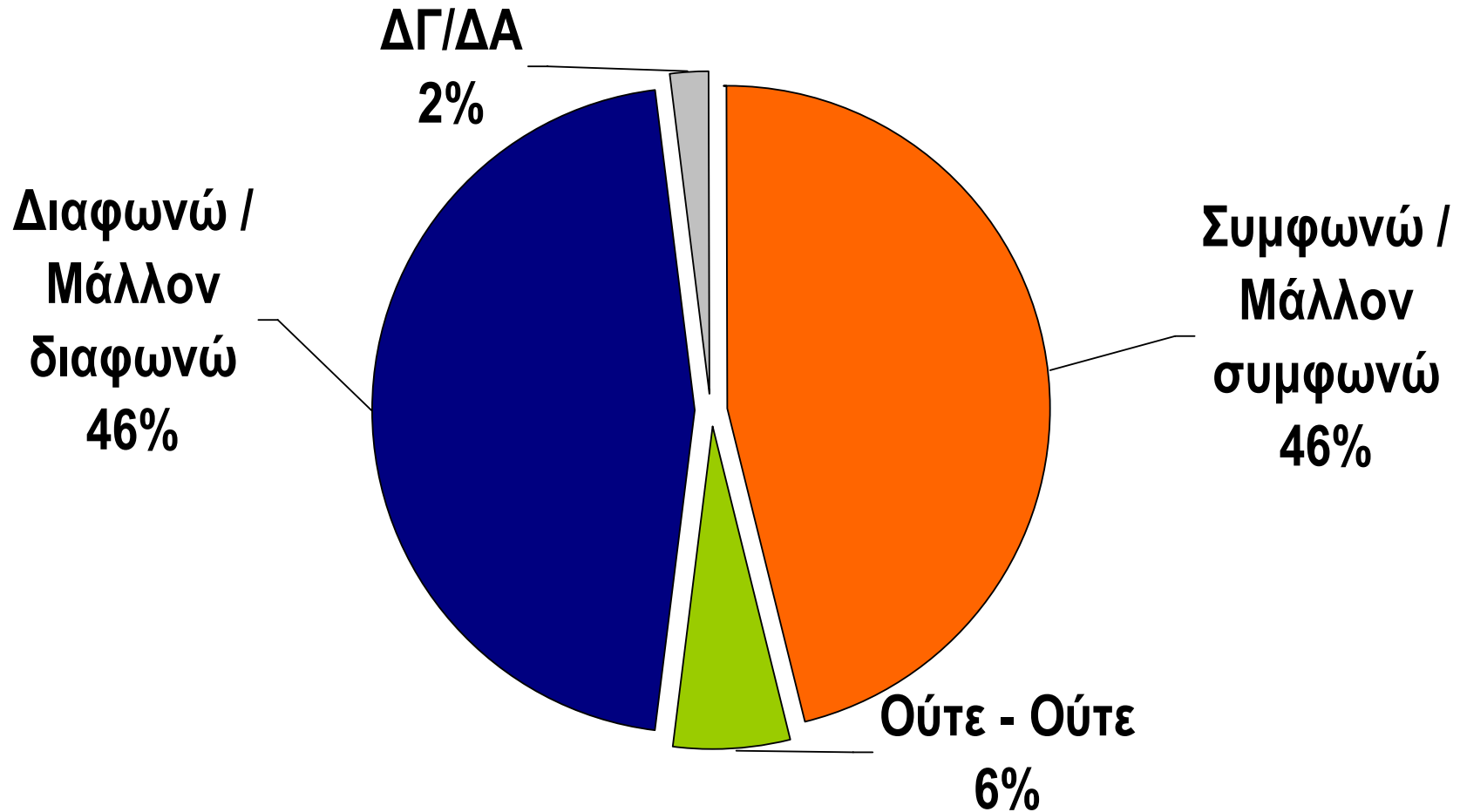
Συμφωνείτε, μάλλον συμφωνείτε, ούτε συμφωνείτε – ούτε διαφωνείτε, μάλλον διαφωνείτε, ή διαφωνείτε με αυτήν την άποψη;

ΣΤΑΣΕΙΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

«Την ελληνική σημαία στις παρελάσεις μπορεί να την κρατάει ένα παιδί που προέρχεται από άλλη χώρα»

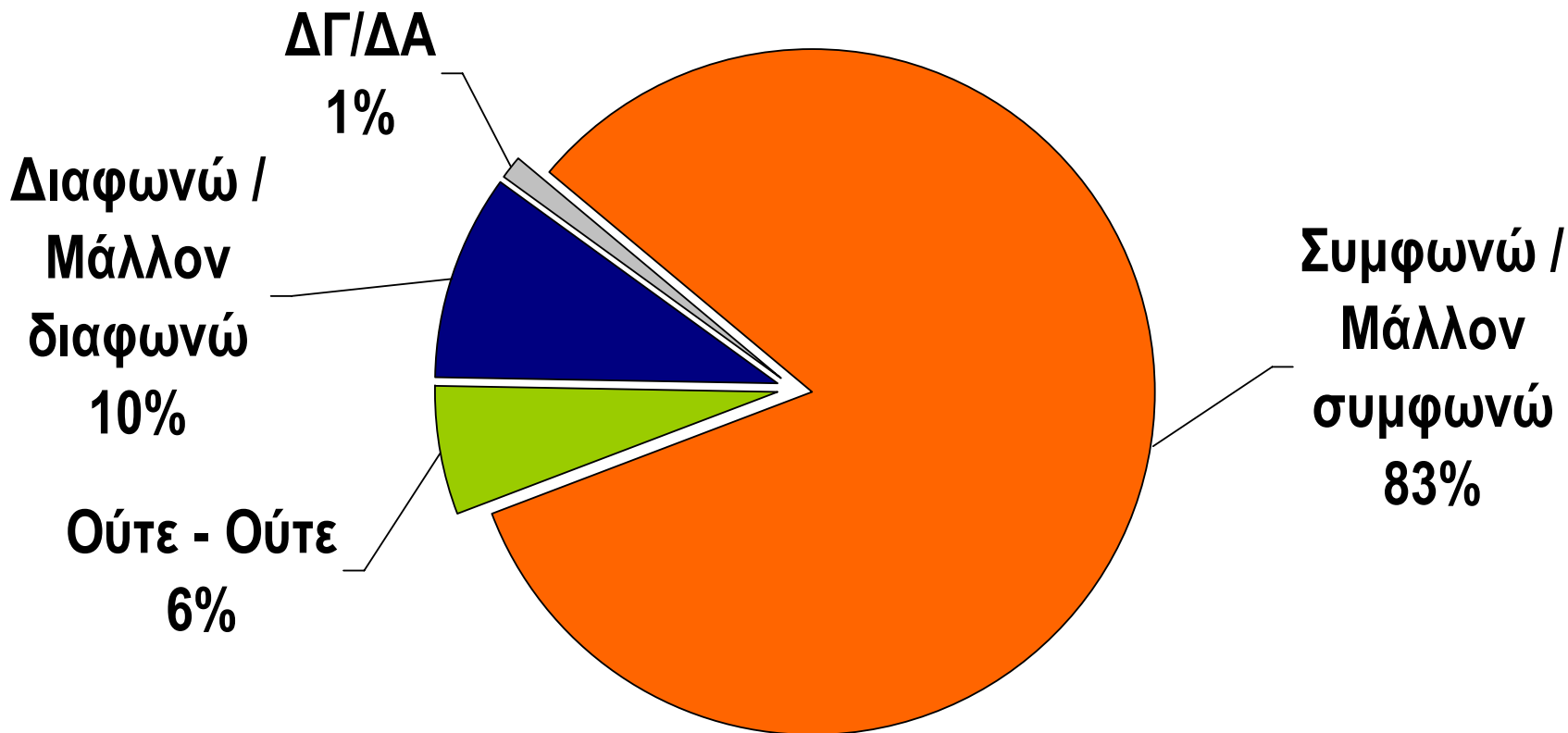
Συμφωνείτε, μάλλον συμφωνείτε, ούτε συμφωνείτε – ούτε διαφωνείτε, μάλλον διαφωνείτε, ή διαφωνείτε με αυτήν την άποψη;

ΣΤΑΣΕΙΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

«Είναι θετικό που τα παιδιά των μεταναστών πηγαίνουν στα ελληνικά σχολεία»

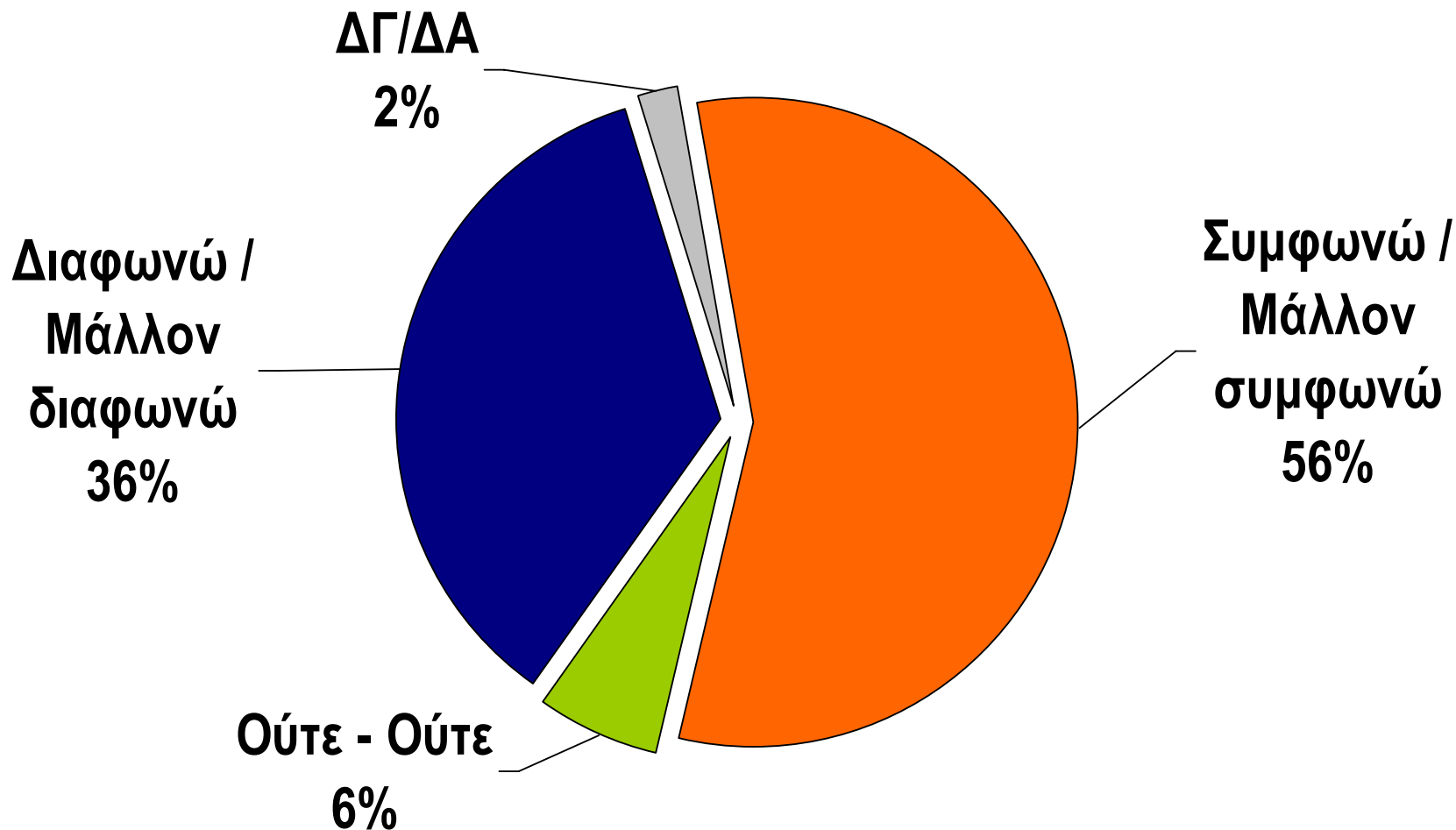
Συμφωνείτε, μάλλον συμφωνείτε, ούτε συμφωνείτε – ούτε διαφωνείτε, μάλλον διαφωνείτε, ή διαφωνείτε με αυτήν την άποψη;

ΣΤΑΣΕΙΣ ΑΠΕΝΑΝΤΙ ΣΤΟΥΣ ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΣ

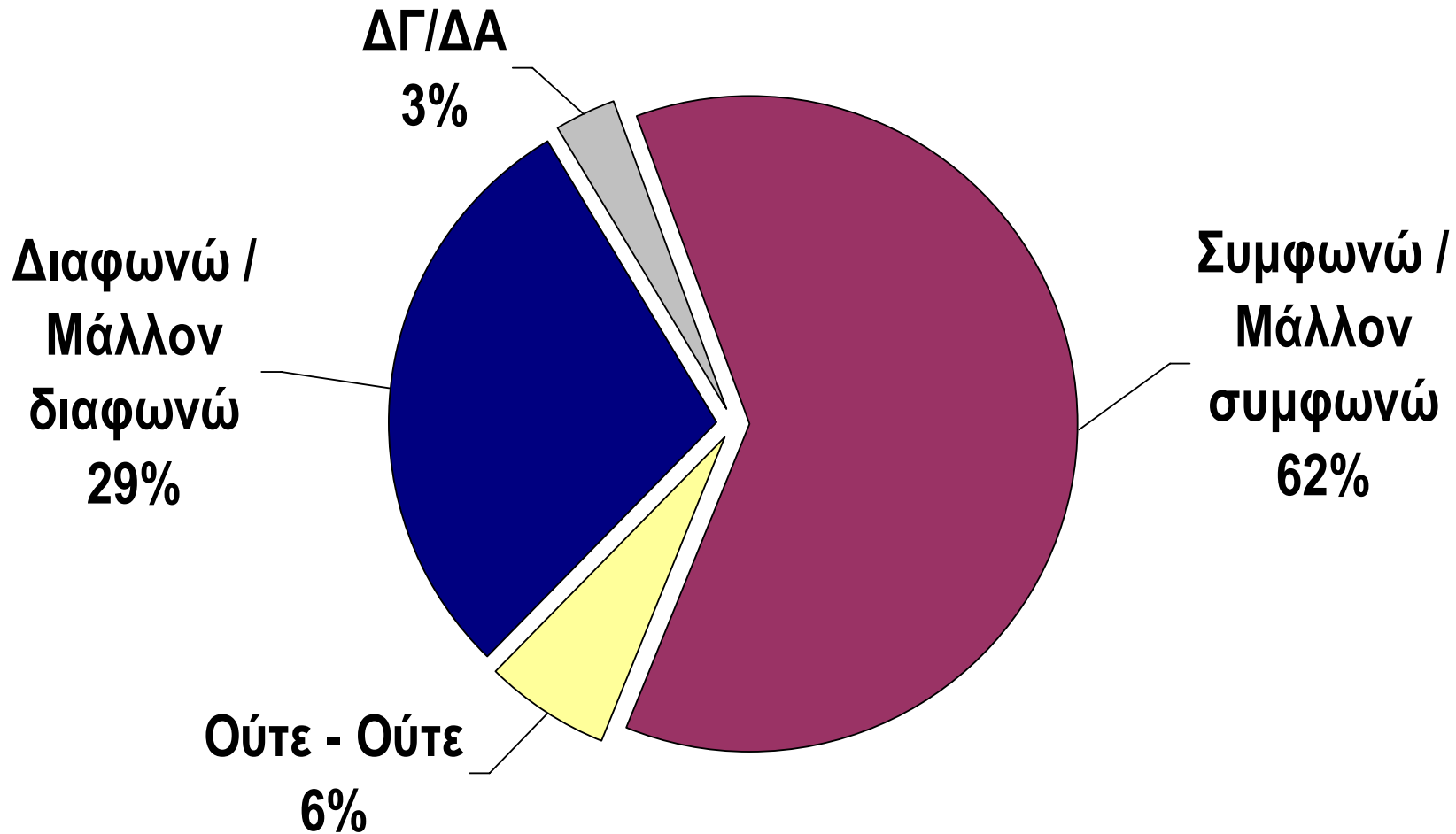
«Οι μετανάστες φταίνε για την αύξηση της ανεργίας στην Ελλάδα»

Συμφωνείτε, μάλλον συμφωνείτε, ούτε συμφωνείτε – ούτε διαφωνείτε, μάλλον διαφωνείτε, ή διαφωνείτε με αυτήν την άποψη;

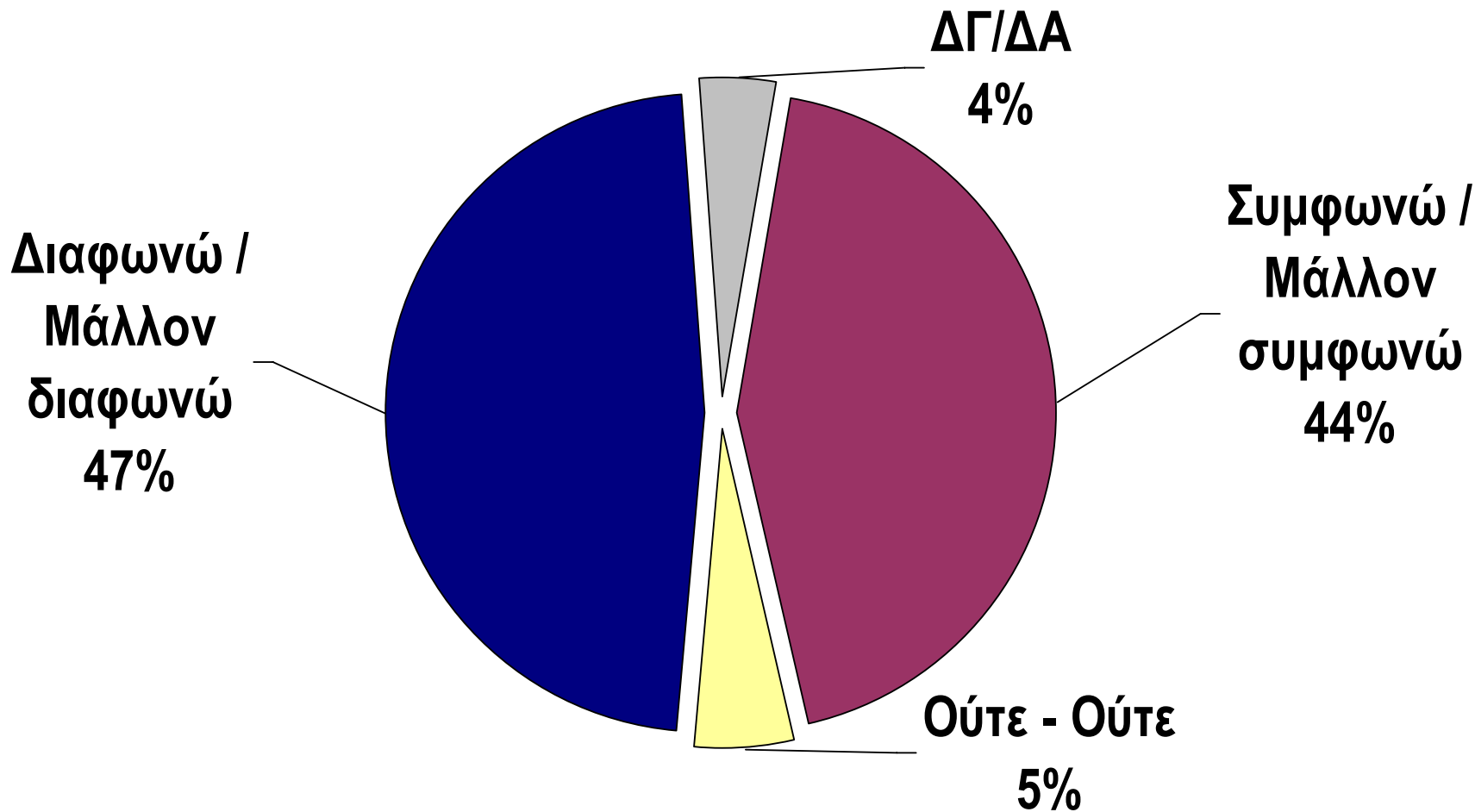
ΓΝΩΜΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Συμφωνείτε, μάλλον συμφωνείτε, ούτε συμφωνείτε – ούτε διαφωνείτε, μάλλον διαφωνείτε, ή διαφωνείτε, οι μετανάστες που βρίσκονται νόμιμα στην Ελλάδα να ψηφίζουν στις δημοτικές εκλογές;

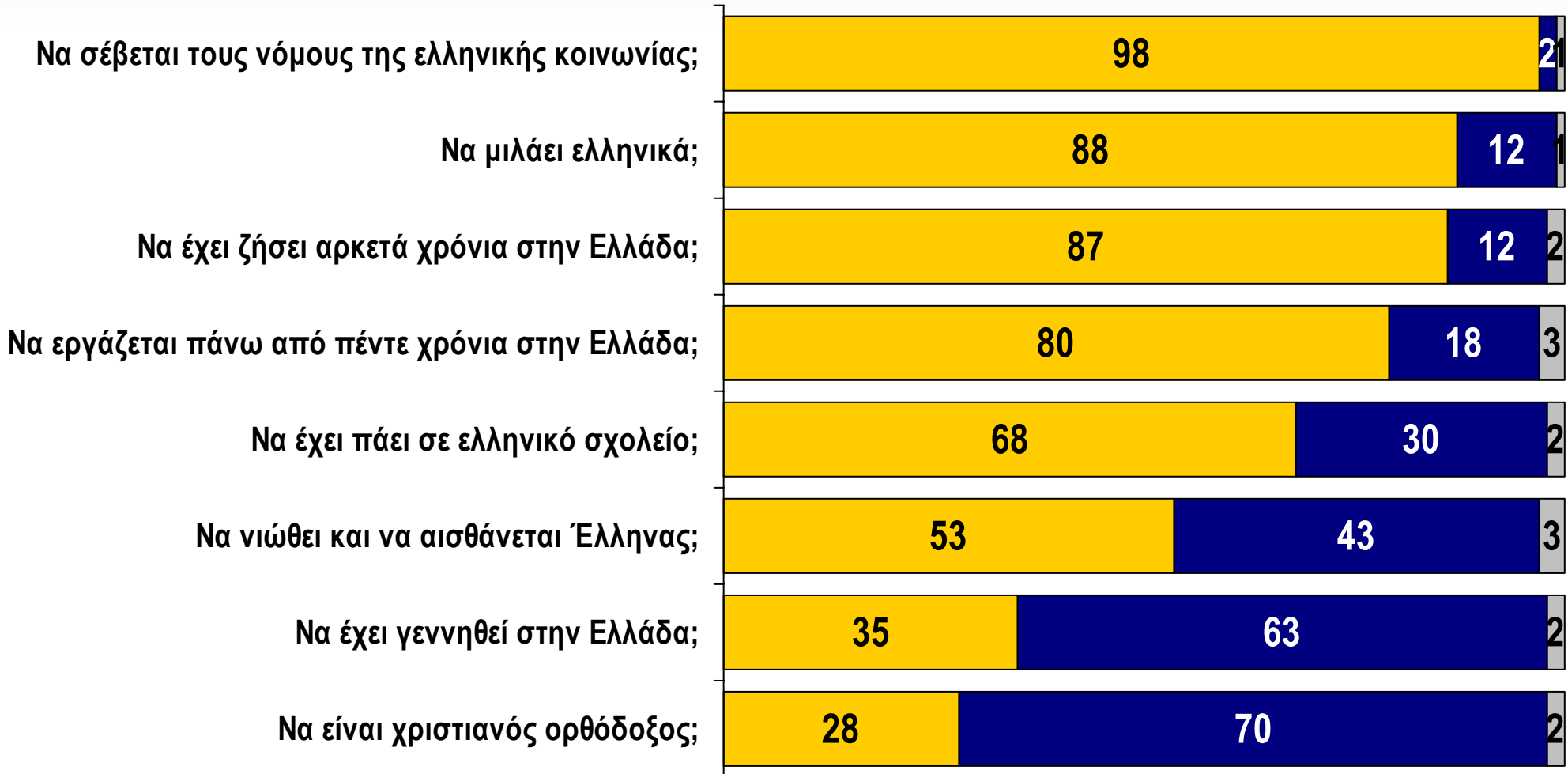
ΓΝΩΜΕΣ ΓΙΑ ΤΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ

Συμφωνείτε, μάλλον συμφωνείτε, ούτε συμφωνείτε – ούτε διαφωνείτε, μάλλον διαφωνείτε, ή διαφωνείτε, οι μετανάστες που βρίσκονται νόμιμα στην Ελλάδα να είναι υποψήφιοι στις δημοτικές εκλογές;

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΥΠΗΚΟΟΤΗΤΑΣ

Για να αποκτήσει ένας μετανάστης την ελληνική υπηκοότητα στη χώρα μας,
τι από τα παρακάτω θεωρείτε απαραίτητο;

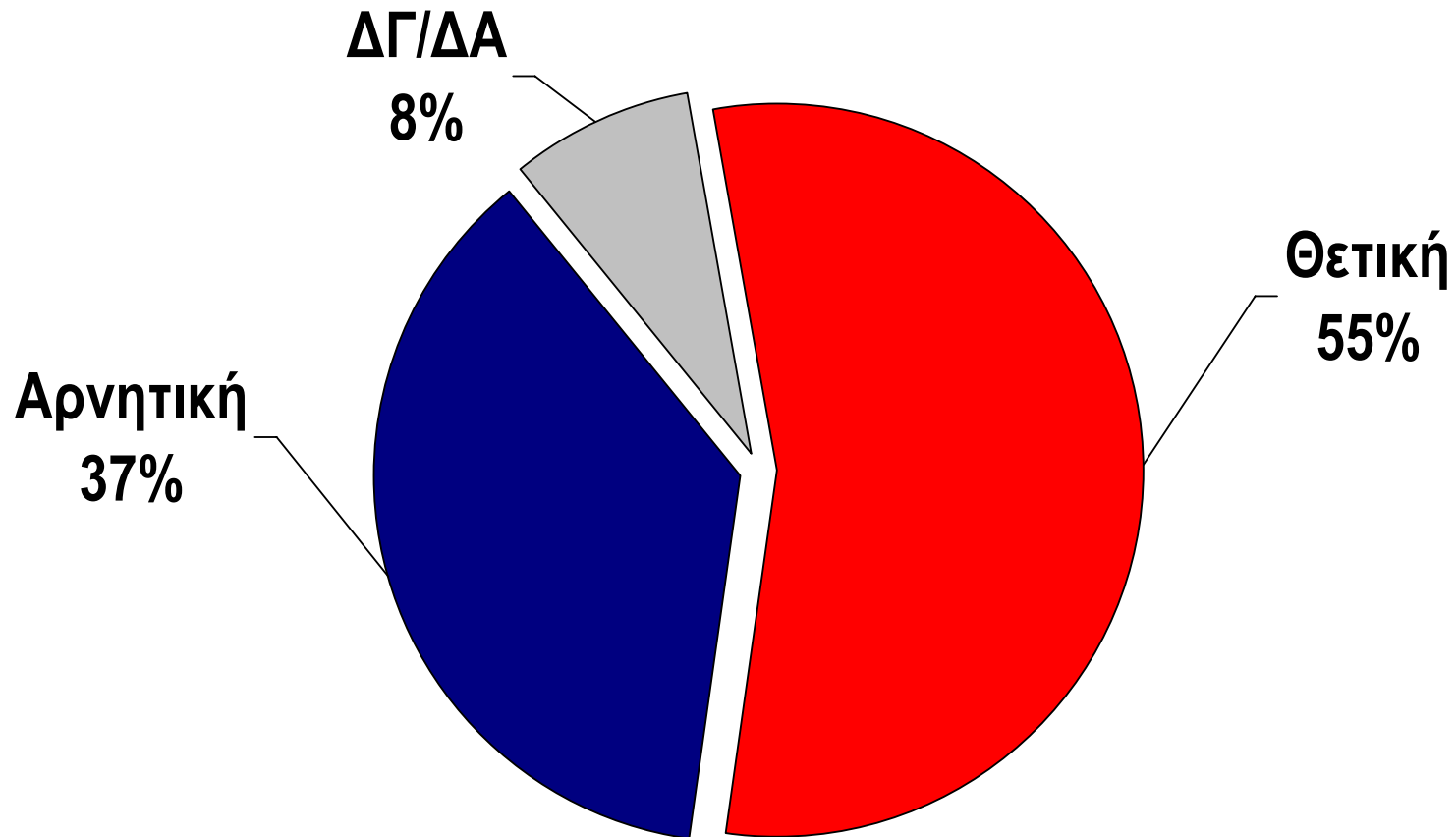
■ Μάλλον είναι απαραίτητο

■ Μάλλον δεν είναι απαραίτητο

■ ΔΓ/ ΔΑ

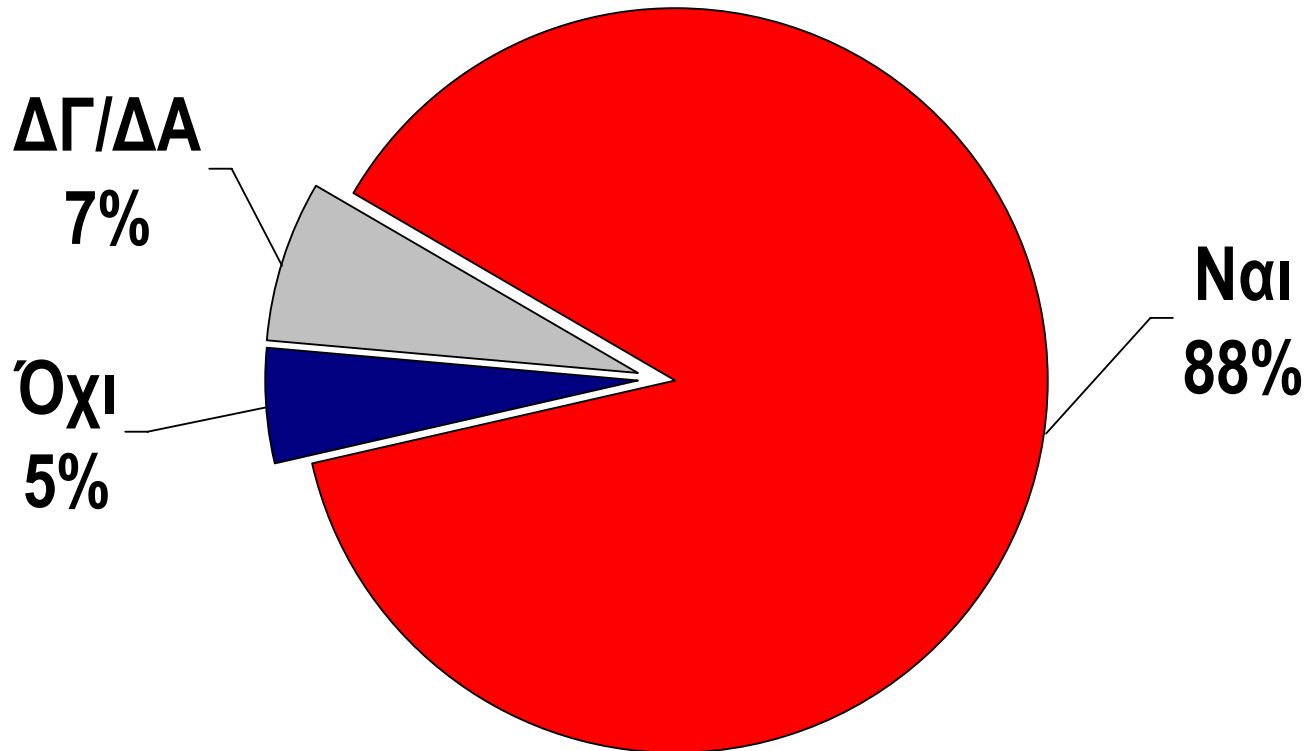
ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΘΕΣΗΣ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ ΓΙΑ ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ ΤΗΣ ΧΩΡΑΣ

Σε γενικές γραμμές, η παρουσία των μεταναστών είναι θετική, μάλλον θετική, μάλλον αρνητική, ή αρνητική για το μέλλον της χώρας μας;

ΑΠΟΨΗ ΓΙΑ ΤΟΝ ΑΡΙΘΜΟ ΤΩΝ ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ - 2

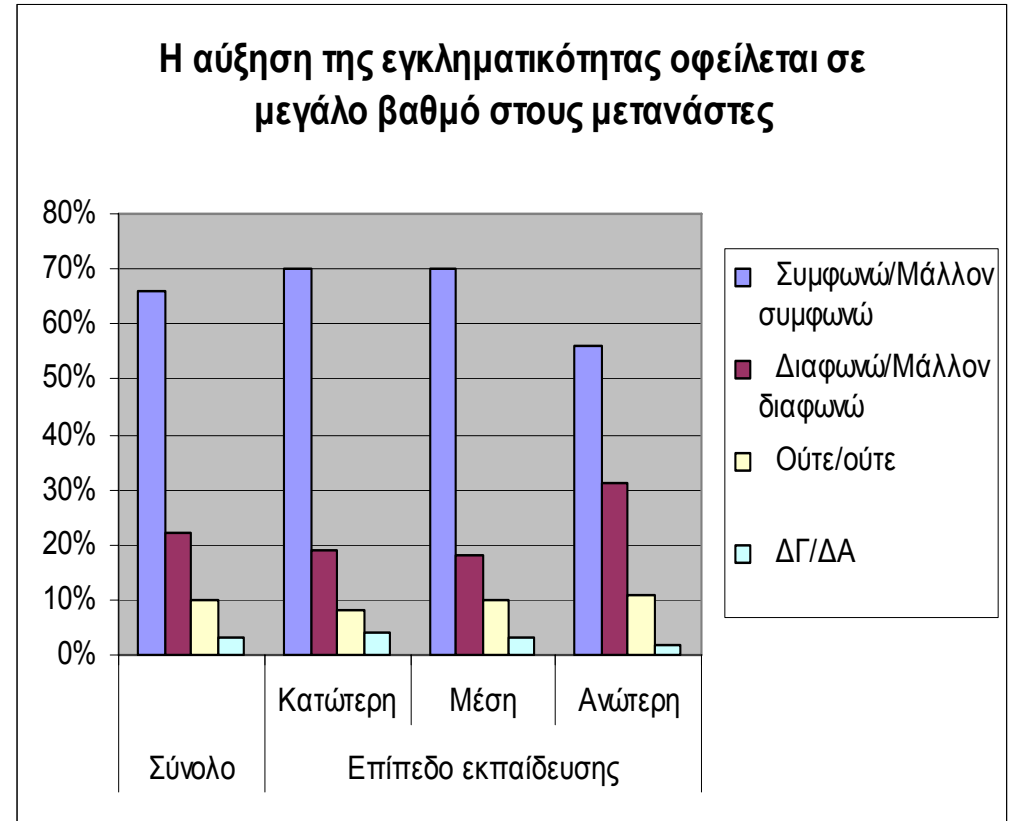
Σχετικά με την παρουσία των ανθρώπων από άλλες χώρες (των μεταναστών), τι θα λέγατε;
Η Ελλάδα έχει φτάσει το όριο των μεταναστών που μπορεί να δεχτεί, ή δεν το έχει φτάσει ακόμα;
(Απαντούν όσοι πιστεύουν ότι πρέπει να υπάρχει κάποιο όριο στον αριθμό των μεταναστών)

Βασικά Συμπεράσματα 1

«Η αύξηση της εγκληματικότητας οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στους μετανάστες»

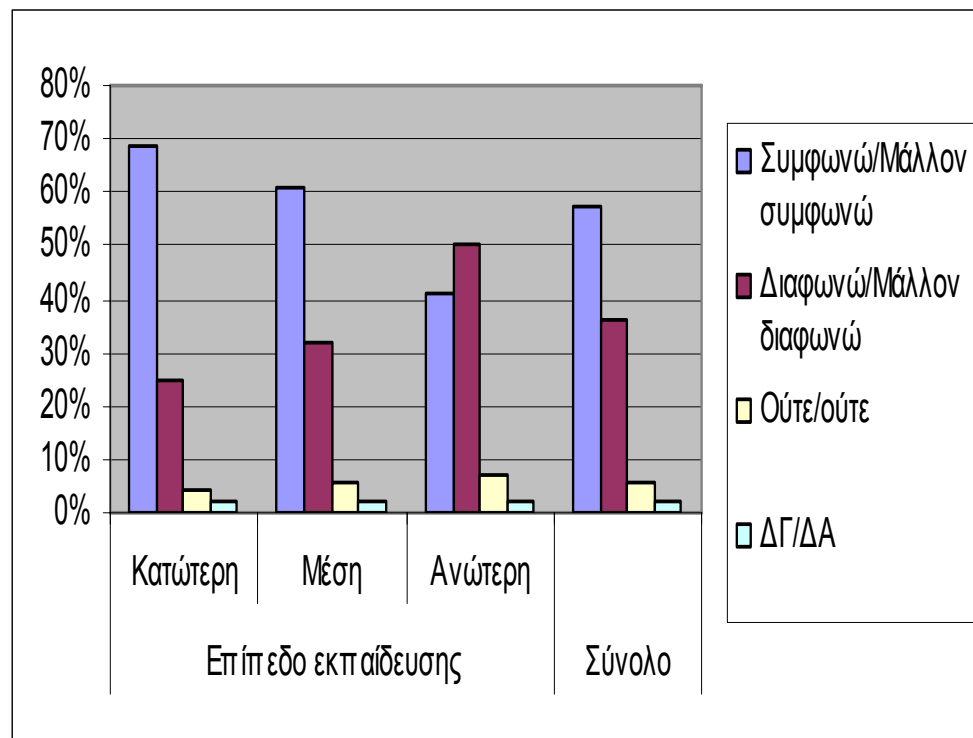
- Αν και παρατηρούμε μια σημαντική διαφορά (14%) μεταξύ ερωτώμενων ανώτερης/μέσης ή κατώτερης εκπαίδευσης,
- Η συσχέτιση μεταξύ μετανάστευσης και εγκληματικότητας κυριαρχεί σε όλες της πληθυσμιακές ομάδες.
- Οι αλλοδαποί του περιβάλλοντος των ερωτώμενων (που διαμένουν στην γειτονιά ή στην πολυκατοικία τους) δεν δημιουργούν προβλήματα. Ωστόσο, «οι αλλοδαποί» σαν γενική και απρόσωπη κατηγορία, ευθύνονται για την αύξηση της εγκληματικότητας
- Ρόλος ΜΜΕ σε σχέση με τη συγκεκριμένη εικόνα;

Βασικά Συμπεράσματα 2

«Οι μετανάστες φταίνε για την αύξηση της ανεργίας»

- Τα ποσοστά συσχέτισης μεταξύ ανεργίας και μετανάστευσης είναι υψηλά σε όλες τις πληθυσμιακές κατηγορίες.
- Η συγκεκριμένη αντίληψη είναι συνάρτηση του επιπέδου εκπαίδευσης. Ειδικότερα, το 69% των ερωτωμένων κατώτερης εκπαίδευσης θεωρεί τους μετανάστες υπεύθυνους για την αύξηση της ανεργίας, ποσοστό που ίσως υποδηλώνει ανασφάλεια αλλά και ανταγωνισμό στην αγορά εργασίας.
- Αύξηση των κοινωνικών ανισοτήτων εις βάρος νοικοκυριών στα οποία επικεφαλής είναι ανειδίκευτος εργάτης (Σαρρής, Ζωγραφάκης, 1999).

Βασικά Συμπεράσματα 3

- Οι ερωτώμενοι έδειξαν εξοικειωμένοι με την παρουσία των μεταναστών και με την πολυπολιτισμικότητα τόσο στο παρόν όσο και στο μέλλον.
- Υπέρ κατοχύρωσης και επέκτασης πολιτικών, κοινωνικών και εργασιακών δικαιωμάτων.
- Η Ελλάδα έχει φτάσει το *όριο ανεκτικότητας* ως προς τον αριθμό μεταναστών που μπορεί να δεχθεί η χώρα.

Σύγκριση με υποθέσεις εργασίας της έρευνας

- **Υπόθεση εργασίας 1^ο:** « *Η ξενοφοβία τροφοδοτείται από τις ανταγωνιστικές σχέσεις στην αγορά εργασίας μεταξύ γηγενών και μεταναστών*»
- Συστηματική συσχέτιση ανεργίας με παρουσία μεταναστών στην πλειονότητα των ερωτωμένων.
- Ωστόσο, οι μετανάστες καταλαμβάνουν θέσεις εργασίας που δεν αποδέχονται οι Έλληνες και συμβάλλουν στην ελληνική οικονομία.
- Αντιφατικά στοιχεία οδηγούν στην ανάδειξη του προβλήματος της ανεργίας ως μείζον κοινωνικοοικονομικό πρόβλημα.
- Συστηματική συσχέτιση της ανεργίας με την μετανάστευση αναδεικνύει την αδυναμία των ερωτώμενων να καταγράψουν τις συστημικές επιπτώσεις στην οικονομία που προκύπτουν από την εργασία των μεταναστών.
- Κυρίαρχη αντίληψη περί καθορισμένου αριθμού θέσεων εργασίας στην οικονομία χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι δυναμικές διαστάσεις της απασχόλησης των μεταναστών.
- Θετικές επιπτώσεις:
 - Αύξηση ΑΕΠ που προκύπτει από τη μετακίνηση εργαζομένων προς περιοχές με υψηλότερη παραγωγικότητα (Kleinman, 2003; O' Rourke & Sinnott, 2004), (Hamilton & Whalley, 1984).
 - Πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα της εργασίας των μεταναστών στο εισόδημα των γηγενών.
 - Αύξηση της παραγωγικού δυναμικού της χώρας υποδοχής.
 - Μακροπρόθεσμη βιωσιμότητα του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Μοντέλου (ασφαλιστικό και συνταξιοδοτικό σύστημα).

Σύγκριση με υποθέσεις εργασίας της έρευνας

- *Υπόθεση εργασίας 2^ο: «Η ξενοφοβία είναι αποτέλεσμα της απειλής που αντιπροσωπεύουν οι μετανάστες για την ακεραιότητα της πολιτισμικής και εθνοτικής ομοιογένειας της χώρας. Η ελληνική εθνότητα αποτελεί εμπόδιο για την αποδοχή των μεταναστών»*
- Οι μετανάστες δεν αποτελούν απειλή για τον ελληνικό πολιτισμό.
- Θετική στάση απέναντι στην πολύπολιτισμικότητα.
- Απόκτηση ελληνικής υπηκοότητας προϋποθέτει πολυετή εργασία και διαμονή στην Ελλάδα καθώς και γνώση της ελληνικής γλώσσας.
- Εθνοτικοί / θρησκευτικοί παράγοντες παρουσιάζουν σαφώς μικρότερη σημασία απ' ότι είχε αρχικά προβλεφθεί.
- Διχασμός σχετικά με το ζήτημα της σημαίας και περιορισμένη θρησκευτική ανεκτικότητα (για τους μουσουλμάνους) μετριάζουν σε ένα βαθμό τα παραπάνω θετικά αποτελέσματα.

Σύνθεση αποτελεσμάτων: η αλλαγή του κοινωνικού κλίματος απέναντι στη μετανάστευση

Μια θετικότερη στάση απέναντι στους μετανάστες φαίνεται να διαμορφώνεται σταδιακά στην Ελλάδα.

Τρεις βασικοί άξονες:

- «Οι μετανάστες συμβάλλουν στην ελληνική οικονομία».
- «Οι μετανάστες δεν αποτελούν απειλή για τον ελληνικό πολιτισμό».
- «Η παρουσία των μεταναστών είναι θετική για το μέλλον της χώρας».

Προοπτικές:

- Απόκτηση ελληνικής υπηκοότητας με βάση κοινωνικοοικονομικά κριτήρια (πολυετή διαμονή και εργασία) και σε πολύ μικρότερο βαθμό με βάση εθνοτικά και θρησκευτικά κριτήρια.
- Κατοχύρωση πολιτικών, κοινωνικών και εργασιακών δικαιωμάτων.

Όρια στη συγκεκριμένη εξέλιξη:

- Όρια στη θρησκευτική ποικιλομορφία (ανέγερση τζαμιού).
- Όρια στα εργασιακά δικαιώματα (αποκλεισμός από το Δημόσιο)
- Ζήτημα της σημαίας;
- Οι Μετανάστες ευθύνονται για την αύξηση της ανεργίας.
- Διχασμός όσον αφορά την παραμονή των μεταναστών στην Ελλάδα.